

I. Petravičiūtės straipsnio “Sovietų Sąjungos represinių struktūrų ir jos vietinių padalinių bei kolaborantų vaidmuo vykdant nusikaltimus 1944 – 1953 m.” recenzija

Kelios bendros pastabos apie straipsnį. Manau, jog jame yra per daug publicistinio lygio intarpų, jis galėtų būti “sausesnis”.

Man atrodo, perdėtai pabrėžiama, kad teroras tarsi būt buvęs ne toks totalus ir brutalus, jei represinėse struktūrose būtų dirbę daugiau lietuvių. Dažniausiai būna atvirksčiai – neturėdami tvirto užnugario ir norėdami įrodyti savo ištikimybę, vietiniai okupantų pakalikai neretai persistengdavo.

Labai matyti, jog išvados yra suformuluotos iš tų pat sakinių kaip ir dėstyme. Negalima išvadose pateikti ką nors tokio, kas neišplaukia iš dėstymo duomenų, tačiau maloniau skaityti kai tas pats išvadose išdėstoma kitais, labiau glaustais sakiniais.

Dėl atskirų teiginių ir išsireiškimų, turiu tokių pastabų: 1-ame psl. (puslapius sunumeravau aš) kažkodėl priekyje užrašyta “Išvados”, nors išvados yra gale. Tame pačiame puslapyje skyrelis be visa ko pavadintas “Lietuvos reokupacijos prielaidos”, tačiau tos prielaidos buvo labai sudėtingos, jas labiausiai lėmė II pasaulinio karo situacija. Čekistai toje situacijoje buvo tik tam tikra jėga, tuo metu ne pagrindinė ir, mano supratimu, to skyrelio pavadinimo tą dalį reiktų išbraukti.

2-ame psl. anksčiau minėtas skyrelis baigiasi “...kaip teisėtos krašto valdymo institucijos”. Manau, kad “teisėtos” reiktų išbraukti, nes šis terminas dažniausiai naudojamas tada, kai kuri nors institucija yra renkama ar nors numatytu būdu skiriama.

Tame pat puslapyje rašoma, jog 1953 m. MVD ir MGB sujungtos “siekiant sutelkti represines struktūras vienose rankose”. Pagrindinis to sujungimo tikslas – tas struktūras galutinai paversti pavaldžiomis komunistų partijai, tiksliau CK politiniam biurui.

3-čio psl. skyrelio “Represinės struktūros pokario Lietuvoje” paskutiniame abzace, man atrodo, reiktų rašyti, jog nežiūrint tam tikros trinties, abiejų komisariatų (ministerijų) darbų tas ir tas koordinavo. Toliau (perskyrus sakinį): “Šių dviejų institucijų reikšmė vykdant represijas įvairiais metais nebuvo vienoda”.

Tame pat puslapyje vietoje “Smetoninės tvarkos” rašyčiau “Tuo tarpu dauguma Nepriklausomoje Lietuvoje gyvenusių lietuvių...” Ne visiems patiko Smetonos režimas, bet ir tie, kuriems jis nepatiko, nepriklausomybę vienaip ar kitaip gynė.

6 psl. skyrelio paskutinis sakinytis turėtų būti “...vietoje panaikintų apskričių ir valsčių padalinių buvo įsteigti rajonų skyriai bei operatyviniai punktai”.

Tame pat puslapyje naujo skyrelio pradžioje esančius žodžius “baimės ministerija” išbraukčiau, nes tas jau buvo, apskritai, pirmą sakinį rašyčiau tokį: “Vidaus reikalų sistema – NKVD (MVD) iki 1947 m. buvo toks jėgos aparatas, kurį valstybė daugiausia naudojo fiziniam susidorojimui, nes jam iki tų metų priklausė vidaus kariuomenė ir pasieniečiai (pastarieji – iki 1949 m.)”.

Tai, kas 7-ame psl. rašoma apie 2N valdybą, reiktų rašyti skyrelyje apie MGB. Taip pat keliais žodžiais reiktų paaiškinti kas tie “radijo žaidimai”, nes ne specialistai nesupras.

Tame pat puslapyje “...transformuota į kovą su Lietuvos nepriklausomybės šalininkais...”, turėtų būti pridėta “ir apskritai kitaminčiais”, nes, tarkime, vadinamieji revizionistai siekė ne tiek nepriklausomybės, kiek Sovietų Sąjungos transformacijos.

Tame pat puslapyje – turėtų būti ne “Lietuvos kalnimo įstaigos”, o “Lietuvoje išdėstytos (ar įkurtos) kalnimo įstaigos”, nes jos su Lietuvos valstybe, kurios tuo metu nebuvo, neturėjo nieko bendro.

8-ame psl. rašoma, jog buvo 5 karo belaisvių stovyklos, bet skliausteliuose išvardinamos keturios.

Tame pat puslapyje skyrelio gale, kur rašoma, jog įkūrus rajonus MVD skyriai nebuvo įkurti, manau, reiktų pridėti “juos pakeitė milicijos skyriai”.

Tame pat puslapyje kito skyrelio sakinio dalyje “...turintys čekistinio darbo patirtį komunistai”, manau, reiktų įtarpti “daugiausiai komunistai”, nes 5-7 proc. čekistų nebuvo partijos nariais.

Kobulovas yra B. (Bogdanas), o ne A.

9 psl. skyrelio gale, manau, reiktų rašyti ne “partiniame ir valstybės aparate”, o “partiniame ir valdymo aparatuose”, nes sąjunginės respublikos nebuvo valstybėmis.

Tame pat puslapyje naujame skyrelyje, manau, reiktų išbraukti sakinį “Po jo iki 1953 m. lietuviams nebuvo leista vadovauti šiai įstaigai”. Pirma, tarp lietuvių komunistų tuo metu ir nebuvo tokio lygio čekistų, kurie tikėtų užimti liaudies komisaro (ministro) postą (gal tik vienas A. Guzevičius), antra, iš šio sakinio išplaukia, kad tarsi lietuvis tame poste būtų geresnis už rusą.

9-to psl. antro abzaco pirmą sakinį rašyčiau tokį: “Rusai sudarė daugumą ne tik tarp vadovaujančių darbuotojų, bet ir visame MGB aparate”.

Manau, nevykęs paskutinis skyrelio sakiny, iš kurio tarsi seka, kad lietuviai veržėsi MGB aparate dirbti. To nebuvo – apskričių partijos komitetai pastoviai nevykdė tiek pasiuntimo į MGB mokyklą, tiek pasiuntimo tiesiai dirbti operatyvininkais planų.

11- to psl. pirmo abzaco gale, manau, reiktų parašyti “surusėjęs Vidaus reikalų ministras J. Bartašiūnas”, nes jį su Lietuva siejo tik jo lietuviška kilmė.

12- to psl. naujo skyrelio sakinius pertvarkyčiau taip: “Labai svarbų vaidmenį represinėje sistemoje vaidino NKVD (MVD) ir NKGB (MGB) totalinio sekimo sistema. Agentų pranešimai tapdavo pagrindu bet kurį žmogų įtraukti į “operatyvinę apskaitą” ir pastoviai sekti. Kitais būdais į šią apskaitą patekusius žmones (pvz. peržiūrint uždraustų organizacijų archyvus) taip pat šnipinėdavo agentai”. Po “...Lietuvos visuomenės sluoksnius” dėčiau tašką. Toliau rašyčiau: “Totalus sekimas sudarė prielaidas daliai visuomenės kolaboruoti”.